

Політило В. Я.,
здобувач

Запорізького національного університету

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В РЕСПУБЛІЦІ БІЛОРУСЬ: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ

Анотація. У статті розглянуто генезис податкового законодавства в Республіці Білорусь, а також положення основних нормативно-правових актів Республіки Білорусь, у яких закріплено концептуальні засади нормативно-правового регулювання права на доступ до податкової інформації.

Ключові слова: податкове законодавство, захист інформації, удосконалення податкового законодавства, право на податкову інформацію, право на доступ до податкової інформації.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження законодавства у сфері податкової інформації Республіки Білорусь полягає в тому, що на прикладі інших країн необхідно розробити нові шляхи вдосконалення нормативної бази податкового законодавства України, яке не можливе без урахування іноземного досвіду щодо регулювання права на доступ до податкової інформації. Урахування такого досвіду призведе до необхідних позитивних змін у системі українського податкового законодавства.

Серед вітчизняних і зарубіжних дослідників, які окреслювали окремі нормативно-правові аспекти податкової інформації можна відмітити таких науковців, як І. Бабін, В. Баскаков, В. Гавловський, М. Гуцалюк, М. Дімчогло, С. Дуканов, В. Залізник, М. Костенко, Б. Кормич, І. Кучеров, В. Ліпкан, О. Логінов, Ю. Максименко, О. Мандзюк, А. Марущак, П. Матвієнко, К. Проскура, Л. Рудник, О. Тімарцев, А. Тунік, О. Стоєцький, В. Цимбалюк, Л. Харченко, К. Череповський, О. Чуприна, М. Швець, Т. Шевцова, О. Шевчук, О. Шепета, В. Ярочкін, К. Юсупов та ін.

Системне дослідження різних аспектів інформаційної проблеми здійснено представниками наукової школи В. Ліпкана [1–7].

Метою статті є вивчення нормативно-правових документів, що регламентують право на податкову інформацію в Республіці Білорусь, для ефективного впровадження у правову систему України основних позитивних чинників, а також задля врахування негативного досвіду, щоб уникнути відповідних помилок у вітчизняному законодавстві.

Отже, для досягнення зазначеної мети нами поставлені такі завдання:

- розглянути генезис податкового законодавства в Республіці Білорусь;
- розкрити основні недоліки нормативно-правового регулювання права на податкову інформацію в цій країні;
- визначити особливості розвитку податкового законодавства в Республіці Білорусь.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз правової системи Республіки Білорусь дає змогу констатувати, що нині відсутній уніфікований нормативно-правовий акт, у якому б закріплювались концептуальні засади права громадян на доступ до податкової інформації.

Окремі аспекти цього питання регламентуються кількома законодавчими документами: Конституцією Республіки Білорусь, Законом Республіки Білорусь «Про пресу та інші засоби масової інформації» від 13 січня 1995 року, Законом Республіки Білорусь «Про інформацію, інформатизацію і захист інформації» від 10 листопада 2008 року, Концепцією державної політики в галузі інформатизації, ухваленою Указом Президента Республіки Білорусь від 06 квітня 1999 року, Концепцією національної безпеки Республіки Білорусь, затвердженої Указом Президента Республіки Білорусь від 17 липня 2001 року.

Право білоруських громадян на доступ до інформації вперше було гарантовано Конституційними положеннями 1994 року. У ст. 34 Конституції Республіки Білорусь було визначено, що «... громадянам гарантується право на отримання, збереження і поширення повної, достовірної і нової інформації про діяльність урядових і суспільних інститутів, а також інформації про політичне, економічне і міжнародне життя» [8, с. 3].

Унаслідок Конституційного референдуму в листопаді 1996 року положення Конституції були змінені. У новій редакції Конституції Республіки Білорусь зазначено, що «... поширення інформації може бути обмежене законодавством, якщо це необхідно для захисту честі, гідності, особистого і сімейного життя громадян, а також для забезпечення належних їм прав у повній мірі» [8, с. 3].

У ст. 28 Конституції Республіки Білорусь зазначено також таке: «... кожен громадянин має право на одержання, зберігання і поширення повної, достовірної і нової інформації про діяльність державних і суспільних закладів, а також інформації про політичне, економічне і міжнародне життя» [8, с. 5].

Варто наголосити, що ст. 28 Конституції Республіки Білорусь і ст. 19 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, ратифікованого Білоруссю в 1973 році [9], дозволяють обмежити право на інформацію тільки у випадках, чітко визначених законом. Водночас змінена ст. 34 Конституції Республіки Білорусь дозволяє обмежувати ці права й підзаконними актами, зокрема президентськими указами чи постановами уряду.

Відповідно до ст. 7.4 Конституції Республіки Білорусь, «... розпорядження державних органів друкуються чи доводяться до відома спільноти іншим способом, передбаченим законом» [8, с. 5].

Вагомий вплив на регламентацію права на доступ до податкової інформації в Республіці Білорусь мало ухвалення Закону Республіки Білорусь «Про пресу та інші засоби масової інформації» від 13 січня 1995 року, що було пов'язано з протестом народних депутатів Верховної Ради Республіки Білорусь щодо монополізації ЗМІ.

Конституційний Суд Республіки Білорусь (далі – Суд) перевірів відповідність Конституції деяким указам Президента Республіки Білорусь, що регламентували діяльність видавництва «Білорусь», а також функціонування суспільного телебачення й радіо.

Було констатовано, що видавництво «Білорусь» монополізувало ринок друкованих ЗМІ. Це призвело до цензури надрукованих у грудні 1994 року видань, у яких поширювались образи на адресу окремих державних діячів. На думку Суду, це було порушення конституційних прав громадян на отримання повної, вичерпної та нової інформації. Суд також визначив, що Суспільне радіо і телебачення превалює на медіа-ринку й має атрибути центрального державного адміністративного органу. Унаслідок цього воно стало абсолютним монополістом на білоруському ринку електронних ЗМІ. На основі викладених фактів Суд визначив, що численні положення Указу Президента Республіки Білорусь «Про суспільне телебачення і радіо» від 28 вересня 1994 року [10] порушували конституційні положення, забороняючи монополізацію ЗМІ державними органами, суспільними організаціями і приватними особами.

Відповідно до зазначеного факту, було ухвалено Закон Республіки Білорусь «Про пресу та інші засоби масової інформації» від 13 січня 1995 року. Згідно зі ст. 3 зазначеного нормативно-правового акта, «... громадяни Республіки Білорусь мають право на вільний пошук, отримання, використання і поширення інформації за допомогою ЗМІ, а також на вільне висловлення своїх думок і поглядів. Країна Білорусь визнає мережу ЗМІ як основу конституційних прав громадян Білорусі, включаючи свободу слова, інформації, а також – як важливий компонент національної культури. З цієї метою країна вживає необхідних заходів щодо економічної підтримки ЗМІ» [11].

До того ж у ст. 32 вищезазначеного Закону передбачено: «Громадяни Республіки Білорусь мають право на тримання через ЗМІ нової і достовірної інформації у сфері політики, економіки та екології, а також інформації що стосується діяльності державних органів і суспільних організацій» [11].

Серед інших важливих засад зазначеного акта варто виокремити такі:

- засоби масової інформації мають право подати запит про діяльність державних органів, державних організацій і суспільних об'єктів, а також про їхніх співробітників і членів;

- заяву можна подати в письмовій чи усній формі;

- керівники цих органів і організацій, їхні заступники, працівники відділів public-relations, уповноважені особи зобов'язані надати необхідну інформацію протягом десяти днів із моменту отримання заяви;

- у наданні інформації може бути відмовлено, якщо ця інформація містить державну чи комерційну таємницю, передбачену законом;

- у разі відмови заявника повинні повідомити про причини відмови протягом десяти днів після подання заяви;

- про затримку відповіді заявника зобов'язані проінформувати протягом семи днів, а повідомлення повинно містити таке: підстави відмови у своєчасному наданні інформації; дата надання інформації; персональні дані службовця, який прийняв рішення про затримання надання інформації; дата рішення [11].

Особливого значення для розвитку інформаційних прав і свобод у Республіці Білорусь має ухвалення Закону Республіки Білорусь «Про інформацію, інформатизацію і захист інформації» від 10 листопада 2008 року, де вперше регламентовано поняття «інформація», її види та порядок доступу до інформації.

Відповідно до ст. 2 цього Закону, закріплено низку важливих дефініцій: «доступ до інформації» – це можливість отримання інформації, у тому числі інформаційних ресурсів і її (їх) використання; «захист інформації» – комплекс правових, організаційних і технічних заходів, спрямованих на забезпечення цілісності

(незмінності), конфіденційності, доступності й збереження інформації від неправомірного (несанкціонованого) доступу, знищення, блокування, копіювання, надання, розповсюдження, а також від інших неправомірних дій стосовно інформації, що захищається; «інформація» – відомості про осіб, предмети, факти, події, явища та процеси незалежно від форми їх надання; «інформація, поширення й (чи) надання якої обмежене» – інформація, доступ до якої обмежено законодавством Республіки Білорусь чи її власником, відповідно до законодавчих актів Республіки Білорусь; «інформація, поширення й (чи) надання якої заборонено» – інформація, доступ до якої заборонено законодавством Республіки Білорусь чи її власником, відповідно до законодавчих актів Республіки Білорусь; «інформаційні відносини» – відносини, що виникають у процесі збирання, пошуку, передавання, отримання, збереження, оброблення, накопичення, використання, розповсюдження й (чи) надання інформації, а також її захисту із використанням інформаційних технологій, систем і мереж; «конфіденційність інформації» – вимога не допускати надання й (чи) поширення інформації без згоди її власника; «загальнодоступна інформація» – інформація, поширення й (чи) надання якої необмежене [12].

Право особи на доступ до інформації гарантується ст. 21 Закону, яка передбачає, що «фізичні і юридичні особи, які мають документовану інформацію, що стосується інших фізичних чи юридичних осіб, повинні забезпечити останнім можливість ознайомлення з інформацією, що стосується безпосередньо їх чи їх законних інтересів» [12]. У таких випадках фізичні чи юридичні особи мають відповідні права: право доступу до документованої інформації, яка їх стосується; право отримання всіх деталей, що гарантують повну й достовірну інформацію; право отримання даних про особу, яка збирає й використовує інформацію, а також ознайомлення з метою цих дій.

Відповідно до ст. 19 цього Закону, «державні органи, юридичні і фізичні особи користуються рівними правами у сфері доступу до джерел інформації. Єдиним винятком є секретні дані» [12].

Не менш важливим нормативно-правовим документом, що визначає право людини та громадянина на доступ до податкової інформації в Республіці Білорусь, є Податковий кодекс Республіки Білорусь.

Податкове законодавство Республіки Білорусь – це система прийнятих на основі й відповідно до Конституції Республіки Білорусь нормативних правових актів, що охоплює Податковий кодекс Республіки Білорусь і ухвалені відповідно до нього закони, декрети, укази й розпорядження Президента Республіки Білорусь, які регулюють різні податкові питання; міжнародні договори Республіки Білорусь і постанови уряду; міжнародні договори Республіки Білорусь; нормативно-правові акти республіканських органів державного управління, органів місцевого управління й самоуправління.

У випадку суперечностей між актами податкового законодавства із Конституцією Республіки Білорусь застосовуються норми Конституції, а у випадку суперечностей між декретами чи указами Президента Республіки Білорусь із Податковим кодексом Республіки Білорусь чи іншим законом чинний Кодекс має верховенство тільки тоді, коли повноваження на видання декрету чи указу були надані Податковим кодексом Республіки Білорусь.

Офіційне трактування положень акта податкового законодавства здійснюється в порядку, установленому законодавством, а їх застосування не допускається за аналогією.

Усі ухвалені державними органами й посадовими особами рішення у випадку нечіткого трактування Податкового кодексу Республіки Білорусь повинні прийматись на користь платника податків. Декрети Президента Республіки Білорусь і закони Республіки Білорусь, що встановлюють відповідальність за недотримання податкового законодавства, не мають зворотної сили, за винятком випадків, коли вони пом'якшують чи скасовують відповідальність громадян.

Податковий кодекс Республіки Білорусь не містить дефініції «податкова інформація», однак у ст. 79 цього акта є визначення поняття «податкова таємниця» як будь-які відомості, що отримані державними органами про платників податків або інших осіб [13]. Податкова таємниця не підлягає розголошенню, за винятком випадків, передбачених законодавством. Відомості, які становлять податкову таємницю, мають спеціальний режим збереження й доступу, що визначається законодавством. Втрата документів, які становлять податкову таємницю, чи розголошення таких даних тягнуть за собою відповідальність, передбачену законодавством.

Виняток із поняття «податкова таємниця» становлять такі відомості: прізвище, ім'я по батькові платника податків або іншої особи; назва організації; дані, розголошені платником податків або іншою особою самостійно чи за її згодою; обліковий номер платника податків, у тому числі дата його присвоєння; дата першої оплати особами, які займаються ремісничою діяльністю, а також у сфері агротуризму, відповідно до збору за здійснення ремісничої діяльності й збору за здійснення діяльності у сфері агротуризму; назва податкового органу за місцем постановки на облік платника податку, а також дані, що надаються податковим чи правоохоронним органам інших країн відповідно до міжнародних договорів Республіки Білорусь; інформація, що надається державним органам, іншим державним органам з метою здійснення адміністративних процедур (окрім даних про співвласників (учасників, власників майна) юридичних осіб і відомостей про відкриття (закриття) рахунків у банках); дані, що надаються контролюючим (наглядовим) органам із єдиної інформаційної бази даних контролюючих (наглядових) органів.

Висновки. Отже, дослідження нормативно-правового регулювання права на доступ до податкової інформації в Республіці Білорусь дає змогу зробити такі висновки:

1. У правовій системі Республіки Білорусь відсутній уніфікований нормативно-правовий акт, який би повністю регулював, упорядковував суспільні відносини у сфері права громадян на доступ до податкової інформації.

2. Поняття «податкова інформація» охоплює дані, що не охоплені дефініцією «податкова таємниця».

3. Доступ до податкової інформації мають фізичні та юридичні особи, які мають документовану інформацію, що стосується інших фізичних чи юридичних осіб, при забезпеченні останнім можливості ознайомлення з інформацією, яка стосується безпосередньо їх чи їхніх законних інтересів. Водночас ця інформація не повинна становити податкову таємницю, не мати обмеження доступу й не бути забороненою.

Література:

1. Ліпкан В.А. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції: [навчальний посібник] / В.А. Ліпкан, Ю.С. Максименко, В.М. Желіховський. – К.: КНТ, 2006. – 280 с.
2. Ліпкан В.А. Систематизація інформаційного законодавства України: [монографія] / В.А. Ліпкан, В.А. Залізник; за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К.: О.С. Ліпкан, 2012. – 304 с.
3. Шепета О.В. Адміністративно-правові засади технічного захисту інформації: [монографія] / О.В. Шепета. – К.: О.С. Ліпкан, 2012. – 296 с.
4. Ліпкан В.А. Адміністративно-правовий режим інформації з обмеженим доступом в Україні: [монографія] / В.А. Ліпкан, В.Ю. Баскаков; за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К.: О.С. Ліпкан, 2013. – 344 с.
5. Ліпкан В.А. Консолідація інформаційного законодавства України: [монографія] / В.А. Ліпкан, М.І. Дімчогло; за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К.: ФОП О.С. Ліпкан, 2014. – 408 с.
6. Ліпкан В.А. Інкорпорація інформаційного законодавства України: [монографія] / В.А. Ліпкан, К.П. Череповський; за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К.: ФОП О.С. Ліпкан, 2014. – 360 с.
7. Ліпкан В.А. Правовий режим податкової інформації в Україні: [монографія] / В.А. Ліпкан, О.В. Шепета, О.А. Мандзюк; за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К.: ФОП О.С. Ліпкан, 2015. – 404 с.
8. Конституція Республіки Білорусь // Маклаков В.В. Конституции зарубежных государств / В.В. Маклаков. – М.: Волтерс Клувер, 2003.
9. Нипорко Ю. Права человека: сборник международных договоров / Ю. Нипорко. – М., 1989. – 315 с.
10. Про суспільне телебачення і радіо: Указ Президента Республіки Білорусь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pravo.vuzlib.net/book_z239_page_10.html.
11. Про пресу та інші засоби масової інформації: Закон Республіки Білорусь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_004.
12. Про інформацію, інформатизацію і захист інформації: Закон Республіки Білорусь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pravo.vuzlib.net/book_z239_page_10.html.
13. Податковий Кодекс Республіки Білорусь: Закон Республіки Білорусь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_004.

Политько В. Я. Нормативно-правове регулювання права на доступ к налоговой информации в Республике Беларусь: компаративный анализ

Аннотация. В статье рассмотрены генезис налогового законодательства в Республике Беларусь, а также положения основных нормативно-правовых актов Республики Беларусь, в которых закреплены концептуальные основы нормативно-правового регулирования права на доступ к налоговой информации.

Ключевые слова: налоговое законодательство, защита информации, усовершенствование налогового законодательства, право на налоговую информацию, право на доступ к налоговой информации.

Politylo V. Legal regulation of the right of access to tax information in Belarus: comparative analysis

Summary. The article discusses the genesis of the tax legislation in the Republic of Belarus and the basic provisions of legal acts of the Republic of Belarus, which enshrined the conceptual foundations of legal regulation of access to tax information.

Key words: tax legislation, data protection, improvement of tax legislation, right to tax information, right of access to tax information.